

Camins de llibertat...

ANTONI CRUANYES I BECANA

A mitjans de l'any 1937, pels volts de Sant Pere, fou notícia que quatre joves de Canet, Joan Campins Alsina Juli Vilaplana Bartolín Andreu Carbonell Fulquet i Francesc Vilà Pera havien desaparegut de les seves cases, ignorant-se el seu parador... Passat un temps ja es va saber que els quatre havien traspassat la frontera andorrana i es trobaven a Sant Sebastià, a l'anomenada zona "nacional"...

Foren moltes les persones que amb l'esclat de la guerra civil es sentiren amenaçades, per la radicalitat imperant, tant en les seves pertinences com en la seva persona i pels mitjans que fossin intentaren assolir la frontera andorrana o francesa. Alguns

Joan Campins i Francesc Mas a la ciutat de Bilbao el dia 10 d'agost de 1938

d'ells feren estada en aquest darrer

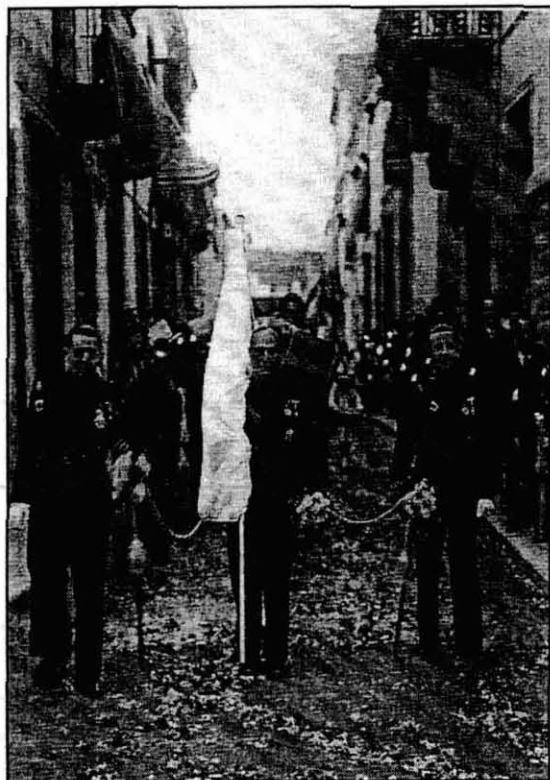
país fins que els va arribar la fi de la guerra, però molts van seguir la seva fugida fins a assolir l'anomenada "zona nacional", on es trobaven amb altres amics, familiars o compatriotes. Una de les ciutats més atraients pels fugitius era Sant Sebastià, on també s'hi trobaven molts canetencs arribats els primers dies de la revolta militar.

Per boca d'un dels fugitius de Canet...en Joan Campins i Alsina... vaig poder saber, passat molt temps, quines foren les vicissituds i perills que van enfrontar per travessar la frontera i arribar al seu objectiu

... Així m'ho explicava ell mateix passats molts anys !...

Al moment de produir-se la revolta militar del divuit de juliol de 1936 a Canet, com a moltes viles catalanes, existien grups de joves simpatitzants amb les noves doctrines socials que propagaven els seguidors de José Antonio Primo de Rivera, fill del vell dictador Miguel Primo de Rivera. El dia 29 d'octubre de 1933 s'havia fet la presentació fundacional de "Falange Española" al "Teatro de la Comedia" de la capital d'Espanya, acte al qual va assistir el jove canetenc Joan Masvidal i Maré, que es trobava complint-hi el servei militar...

Un altre jove, també simpatitzant amb els sollevats, fou Josep Mª Llauger i Andreu, jove fejecista, que ja havia traspassat clandestinament la frontera francesa després d'una llarga estada a Olot a l'espera d'una "cordada" que l'incluis en direcció a Perpinyà i des d'aquí a "l'Espanya nacional", nom pompós amb què

Processó de corpus amb els cordonistes i pendonista. A l'esquerra Andreu Carbonell i Fulquet

Francesc Vilà Pera

es designava l'extensa zona en mans dels revoltats, i que ben aviat ja formava en les files del Terç de Requetès de Ntra. Sra. de Montserrat, on havia de perdre-hi la vida en el curs de la batalla de l'Ebre, a l'anomenada Venta de Campusines, famosa pels furiosos combats que s'hi produïren...

Un grup de joves canetencs units per semblants ideals polítics eren el format per Antoni Martí i Punes, Francesc Vilà i Pera, Joaquim Martí i Punes, Andreu Carbonell i Fulquet, Juli Vilaplana, Bartolín i jo mateix....explica Joan Campins i Alsina!...

D'aquest grup el primer que va traspasar la frontera clandestinament passant a l'Espanya Nacional fou Antoni Martí i Punes, que just arribat a Sant Sebastià s'incorporà voluntari a la Centúria Catalana de Falange.

La resta del grup, format pels quatre companys Campins, Carbonell, Vilà i Vilaplana, van quedar a Canet a l'espera de poder igualment passar la frontera andorrana i des d'aquí a l'Espanya nacional, decisió per altra banda plena de dificultats i riscs.

Com a fruit de diferents contactes, l'ocasió esperada es va donar el dia 29 de juny de 1937, diada de Sant Pere, quan al matí, separats i de dos en dos preníem el tren per a dirigir-nos a Barcelona. L'andana de l'estació era plena de gent esperant el tren i entre ells

vam notar la presència de destacats membres armats en funcions de vigilància, sense que sortosament fóssim molestats. Els dos primers fórem Joan Campins i Francesc Vilà i a la tarda se'ns uniren l'Andreu Carbonell i Juli Vilaplana, en el punt fixat per a trobar-nos, a l'entrada del Metro Urquinaona de Barcelona, on vam unir-nos amb Josep Martí, pare dels dos germans, Antoni i Joaquim, que feia de contacte de l'organització encarregada del pas de la frontera andorrana.

Aquest ens féu entrega de dues entrades del cine Vergara, que llavors es coneixia com a Cinema Ascaso, situat a les Ataraçanes, i després de desitjar-nos sort i recomanar-nos prudència, va desaparèixer ràpidament.

A aquesta cita.. diu Joan Campins.. acudírem jo mateix i Francesc Vilà i ja acomodats en les respectives butaques i passada una curta estona, s'assegué al meu costat un home desconegut a qui mai més vaig tornar a veure, que ens va passar una nota escrita i sense acomiadar-se va desaparèixer. Sortits del cinema i llegida la nota, aquesta ens adreçava al carrer "Peligros", on presentats tots quatre ens van adreçar al carrer "Dos de Mayo", a una lletoria regentada per un tal Sr. Casañas, que en el tren de les set de la tarda ens va acompanyar a Manresa.

Seguint instruccions rebudes, el viatge el fèiem amb roba de carrer i sense cap maleta ni paquet per tal de no cridar l'atenció, ja que en aquells temps eren molts els que intentaven el pas clandestí de frontera i en cas de detenció les penes eren molt dures.

En Juli Vilaplana, que era el més jove de tots, actuava com a caixer, administrant els escassos recursos econòmics de què disposàvem.

Just arribats a Manresa, vam muntar en un autobús de línia i asseguts en espais separats vam arrencar en direcció a Solsona, on vam sopar i pernoctàrem en una fonda al peu de la muralla. Tot el dia següent el vam passar tancats a les habitacions sense cridar

l'atenció de ningú i plens de temor que, certament, no ens havia d'abandonar ni un moment. En fosquejar, bo i plovent i en mànegues de camisa, emprenguérem la caminada nocturna enmig de boscos i muntanyes enllà en direcció a Sant Llorenç de Morunys, fent tot el camí sense parlar i a les fosques. Era proper el trencament del dia quan sota l'abric d'una espessa boscada ens disposàrem a passar les hores de llum diürna dormint i menjant. Aquesta fou la primera "nit" d'aquell llarg camí a la recerca del nostre objectiu. Estàvem cansats i trencats de cames i peus i si durant la nit amb el caminar no ens sentíem de res, ara al punt de rompre el dia el fred ens feia tremolar i tots els ossos ens cruïen. Durant aquesta primera nit de camí se'ns va ajuntar un grup de dotze homes amb els quals faríem la resta del camí fins a Andorra seguint tots el nostre guia, un ex seminarista, de nom Ramón Rovira, que pertanyia al Servei d'Informació Militar amb grau de tinent.

La segona nit va ser, quasi, una repetició de la primera... Caminar en silenci i a les fosques fins que novament caigut el sol ens arraulírem en un lloc boscós, espès i amagat, disposats a passar-hi el dia, a punt d'esclatar, dormint, menjant, reposant i cavilant... Pensaments que ens portaven a Canet, a les nostres famílies, als nostres amics.

I sobretot a mesurar si havíem triat bé la nostra decisió d'anar a la recerca del perill.....

Aquesta segona nit de camí va ser pels companys de Canet -segueix explicant Joan Campins- una nit molt pesadíssima, ja que durant la caminada havíem perdut el nostre company més jove, el Juli Vilaplana, i tot i el nostre interès per retrobar-lo, el vam haver d'abandonar, ja que el guia ens va començar a seguir endavant o deixar-nos abandonats a la nostra sort... Penseu, va dir-nos que ens trobem en una zona molt vigilada i si ens agafen ho passarem molt malament... Recordeu que a més de vosaltres porto dotze persones

més i no els puc abandonar, per tant, o camineu o us quedeu!...

Plantejada així la situació, no ens va quedar altre remei que seguir endavant abandonant el nostre company més jove, només tenia setze anys, que era portador dels nostres migrats diners i a qui els seus pares ens havien encomanat tant que cuidessim!...

Una altra nit va transcórrer caminant sense parar, en silenci i guardant distància entre els dos grups que formàvem l'expedició que encara que formada per setze persones, cadascú ho vivia en absoluta solitud i sense intercanviar una sola paraula... Els nostres pensaments, imparables, anaven des dels nostres pares i amics de Canet fins als nostres companys que a Sant Sebastià esperaven ansiosament la nostra arribada, sempre que l'èxit ens acompanyés... i així fent càbales i més càbales les hores anaven passant...

En arribar la nit següent ens disposàrem a seguir la marxa. Ens trobàvem ben a prop de Port del Compte i ens semblava que érem a tocar d'Andorra i l'optimisme s'anava apoderant de nosaltres quan el guia es va encarregar de fer-nos saber quina era la realitat, mostrant-nos un sac que contenia unes armes curtes que va repartir entre els que quedàvem supervivents de l'expedició. Pel camí se'ns havien unit cinc homes més, arribant a ser un total de vint, però el cert era que, descomptant els que abandonaren per por o cansament, ja només érem deu i així, amb la moral força tocada, vam seguir marxant, sempre de nit, apropant-nos al riu Segre, que havíem de traspasar i que sortosament vam comprovar que no baixava gaire ple. De totes maneres, el pas del riu ens va resultar perillós, ja que vam topar amb un grup de contrabandistes, a qui vam confondre amb els guàrdies fronterers i sort vam tenir del guia que, prou veterà, ens va fer estirar a terra una bona estona fins que es van anar allunyant. (En aquells temps els contrabandistes eren uns fidels aliats dels guàrdies fronterers, a qui tenien informats

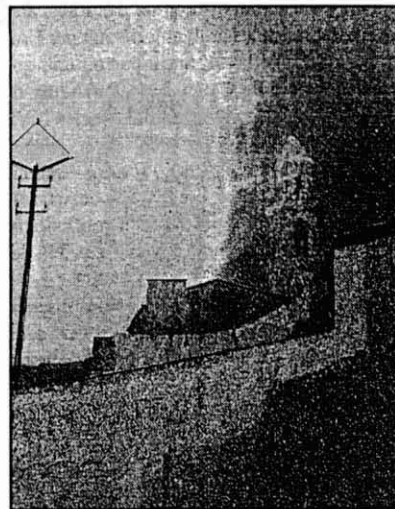
de totes les anomalies que observaven pel camí, sempre que convingués als seus interessos).

Reanudada la marxa i ja ben a prop de Sant Julià, el guia ens va recollir les armes i després d'acomodarse amb poques paraules ens va mostrar el camí per a arribar-hi, desitjant-nos bona sort i deixant-nos sols... Presentats a la gendarmeria andorrana, se'ns va concedir un "passi" amb fotografia vàlid per a tres dies, passats els quals havíem de sortir d'Andorra per a dirigir-nos o bé a Espanya o bé a França.

A l'hotel "Les Escaldes" ens van atendre i allotjar a càrrec del Servei d'Informació, que tenia una oficina d'atenció als nous arribats, passant la resta del dia dormint i menjant, a l'espera del dia següent, quan havíem de prendre bitllet en direcció a Tolosa de Llenguadoc, on trobaríem un contacte que ens facilitaria un altre bitllet fins a Baiona... Realment el contacte no va aparèixer per enlloc i com que amb la pèrdua del company Vilaplana ens havíem quedat sense cap diner, la nostra situació va resultar prou delicada i sort vam tenir d'un senyor d'Hospitalet de Llobregat, de nom Arbolés, que viatjava amb nosaltres, que ens el va pagar.

A Baiona vam abandonar el vehicle que ens havia portat i sempre acompanyats d'altres persones, entre elles el dit Arbolés, vam fer cap a la veïna San Juan de Luz, on en un xalet, de nom Nacho Egea, que estava a nom d'un diputat de la Lliga, fórem sotmesos a interrogatori en una oficina a càrrec del comandant Troncoso, qui ens va concedir autorització per entrar a la "Espanya nacional"...

A Fuenterrabía vam quedar en caràcter d'espera fins a disposar del corresponent "aval", que ens havia de venir de les mans de l'Antoni Martí i Puntès, que formava part de la Centúria de Falange Catalana i que ens estava esperant des de dies, en el mateix pont d'Hendaia... Sempre recordaré - explica Joan Campins - aquella llarga i nerviosa espera en el pont d'Hendaia guaitant l'aparició de la

L'Església Parroquial cremant el juliol del 1936

figura del nostre amic Antoni Martí. En compliment de les normes establertes només es podien entrar cinc-centes pessetes per persona i per aquest motiu el senyor Arbolés ens va demanar que li passéssim aquesta quantitat i que una vegada arribats a Sant Sebastià ja els hi tornàriem, però el cert és que mai més el vam tornar a veure i per aquesta raó vam quedar "propietaris" d'aquests diners, que ens havien de permetre arrencar els primers dies d'estada a Sant Sebastià d'una manera més folgada...

Immediatament arribats a Sant Sebastià, ens vam dirigir al carrer "Espinosa de los Monteros", on hi havia instal·lat el "Banderín de Enganche" de la "Centúria de Falange Catalana", amb el propòsit ferm d'allistar-nos i si no fou així va ser gràcies a la presència d'un grup de canetencs, entre ells Joan Jover, Joaquim Martí, Josep Mª Grau i Joan Parellada, que ens van convèncer de no fer-ho, demanant-nos que ens calméssim, que ja arribaria el moment de ser cridats, perquè, segons afirmaven, la guerra seria llarga i molt dura... i Joan Parellada, amb tò confidencial va acabar dient-nos: "no creieu que això és xauxa i tot brilla com l'or, aquí hi ha molta improvisació i molts "espavilats". Fent cas de tots els arguments escoltats de boca d'aquests amics de Canet, l'Andreu Cabonell i jo - diu Campins - ens vam posar a

Assalt de la ciutat de Tortosa per les tropes franquistes de la III i IV Brigades de Navarra, «Flechas negras» i tropa

treballar en un taller d'automobilisme fins que en arribar el mes d'agost vam ser mobilitzats i incorporats a les III i IV brigades de Navarra, on vam romandre fins a la fi de la guerra i en les files de les quals arribàvem a Canet de Mar el dia 30 de gener de 1939.

En Juli Vilaplana, que havíem perdut en les caminades nocturnes prop de Sant Llorenç de Morunys, va comparèixer a Sant Sebastià vuit dies després de la nostra arribada i per boca seva vam saber que aquella nit va topar amb dos desconeguts i en voler sortir del camí va caure per una barrancada on, de la caiguda, va perdre els coneixements i quan els va recuperar es va trobar sol i perdut caminant sense rumb fins a raure a un Mas on el van atendre i allà el va trobar el guia Ramón Rovira, que acompanyava un capellà al pas d'Andorra.

En Juli Vilaplana es va enrolar en la Centúria Catalana de Falange durant la resta de la guerra i en Francesc Vilà va treballar a Saragossa en la "Jefatura de la

Centúria Catalana", on va romandre, també, tot el que va durar la guerra.

De la vida a Sant Sebastià poca cosa en puc explicar... segueix dient Joan Campins... ja que com he dit abans, a l'agost ja estàvem mobilitzats i en les files de l'exèrcit. Només dir-te que la ciutat bullia de gent de totes les parts d'Espanya, fent-s'hi notar la presència de catalans i entre ells alguns de la nostra Vila de Canet.

El Nadal d'aquest any 1937, trobant-nos accidentalment a Sant Sebastià, vam ser convidats a dinar en un dels restaurants de la ciutat pel Sr. Andreu, de família canetenca i propietari dels magatzems "El Indio" del carrer del Carme de Barcelona, junt amb una bona colla de convilatans, entre els quals encara avui puc recordar... i Joan Campins va anomenant... l'Antoni Martí i Punes, que va morir a la batalla de Terol, Josep Mª Grau, Juli Vilaplana, Francesc Vilà, Joan Parellada, que havia de morir prop de Candanos, on està enterrat, l'Andreu Carbonell i jo mateix...

En un punt d'aquestes converses, el bon amic Joan Campins exclama pesarós:

"Sembla impossible que ara, tot just, s'hagin de complir setanta anys de tot el que t'he explicat... Els meus tres companys ja han passat a millor vida i tots aquests records queden molt llunyans, boirosos i tristos... i acaba dient... No era possible viure sense tant de rancor i sofriment, ni tant d'odi?"

**ANTONI CRUANYES I
BECANA**

(No acabades aquestes converses l'amic Joan Campins ha lliurat, el passat mes d' abril, la seva ànima al Creador anant a reunir-se amb els seus vells amics.

Reposi en Pau!...